

Космина В.

Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського

«ЛІВИЙ ПОВОРОТ» У ЛАТИНСЬКІЙ АМЕРИЦІ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТ.: ЦИВІЛІЗАЦІЙНІ ВИТОКИ

У статті аналізується «лівий поворот» у політичному житті країн Латинської Америки та його історичні витоки. Латиноамериканська цивілізація сформувала політичні традиції та цінності, що утверджують державний патерналізм і корпоративізм. Історія цієї цивілізації у ХІХ–ХХ ст. демонструє значний вплив каудильїзму і популізму. «Лівий поворот» уособлює державний патерналізм у ХХІ ст.

Ключові слова: лівий поворот, Латиноамериканська цивілізація, патримоніальна держава, каудильїо, популізм.

На початку ХХІ ст., всього за десятиліття після руйнування комуністичних режимів у Східній Європі та розпаду СРСР, у більшості країн Латинської Америки один за одним почали встановлюватися ліві та лівоцентристські політичні режими. У результаті демократичних виборів президентами ставали:

- 1999, 2000, 2006, 2012 рр. – У. Чавес, Рух V Республіка, Об'єднана соціалістична партія Венесуели (Венесуела);
- 2002, 2006 рр. – Л.І. Лула да Сілва, Партія трудящих (Бразилія);
- 2003 р. – Н. Кіршнер, Фронт за перемогу (Аргентина);
- 2004 р. – М. Торріхос, Революційно-демократична партія (Панама);
- 2005, 2015 рр. – Т. Васкес, Широкий фронт – Прогресивна зустріч (Уругвай);
- 2006, 2010, 2014 рр. – Е. Моралес, Рух до соціалізму (Болівія);
- 2006, 2014 рр. – М. Бачелет, Соціалістична партія (Чилі);
- 2007, 2011 р. – К. Фернандес де Кіршнер, Фронт за перемогу (Аргентина);
- 2007 р. – А. Колом Кабальєрос, Національне об'єднання надії (Гватемала);
- 2007, 2009, 2013 рр. – Р. Корреа, Альянс Горда й суверенна батьківщина (Еквадор);
- 2007, 2012 рр. – Д. Ортега, Сандіністський фронт національного визволення (Нікарагуа);
- 2008 р. – Ф. Луго, Патріотичний альянс за зміни (Парагвай);
- 2009 р. – М. Фунес, Фронт національного визволення імені Фарабундо Марті (Сальвадор);

- 2010 р. – Х. Мухіка, Широкий фронт (Уругвай);
- 2010, 2014 рр. – Д. Русеф, Партія трудящих (Бразилія);
- 2011 р. – О. Умала, Перуанська націоналістична партія (Перу);
- 2013 р. – Н. Мадуро, Об'єднана соціалістична партія Венесуели (Венесуела);
- 2014 р. – С. Санчес Серен, Фронт національного визволення імені Фарабундо Марті (Сальвадор).

Упродовж десятиліття так званий «лівий поворот» тією чи іншою мірою охопив майже всю Латинську Америку. Так, із 10 країн Південної Америки представники лівих сил не виборювали президентську посаду лише в Колумбії, що вже півстоліття потерпала від лівих партизанських рухів.

Пересвідчившись у довготривалості вказаного феномену, дослідники шукали його причини і зазвичай знаходили в начебто неспроможності нав'язаної регіону міжнародними фінансовими інституціями неоліберальної економічної політики, яку проводили уряди країн регіону в 1990-ті роки. Відповідно лівоцентристська політика розглядалася багатьма вченими як свого роду закономірність ХХІ ст. Коли ж у другій декаді століття стали набирати силу правоцентристські тенденції, заговорили вже про «правий поворот», неоліберальний, а попередні процеси інтерпретуються як тимчасові, зумовлені переважно помилками в реалізації самого неоліберального курсу. Це можна простежити у публікаціях північноамериканських авторів [2; 6], латиноамериканських учених [1; 3; 9], російських дослідників [8; 15; 17].

Думається, однак, що причини «лівого повороту» значно глибші, мають системний характер і будуть даватися взнаки й у майбутньому. І в цій статті спробуємо окреслити базові, цивілізаційні витоки цього феномену.

Початок формуванню унікальної Латиноамериканської цивілізації поклала конкіста Америки іспанцями та португальцями, що почалася на зламі XV – XVI століть. Вона єдина була утворена внаслідок злиття вже сформованих раніше цивілізацій: середньовічної західноєвропейської, представленої іберійськими державами – Іспанією та Португалією, та індіанських цивілізацій Південної і Центральної Америки (інків, ацтеків і майя). У ній єдиний з'єдналися цивілізації Старого і Нового Світу. При цьому її розвиток радикально відрізнявся від цивілізаційного розвитку Північної Америки, куди із Західної Європи практично в чистому (навіть «рафіновано чистому» – пуританському) вигляді переносилися віддиференційовані соціальні системи нового часу [14, с. 177–213]. С. Гантінгтон із цього приводу зауважував: «Хоча Латинська Америка і є нащадком європейської цивілізації, вона еволюціонувала зовсім іншим шляхом, ніж Європа та Північна Америка. Культура там кланова й авторитарна, що в Європі проявилось значно слабкіше, а в Північній Америці не проявилось взагалі... Політична еволюція й економічний розвиток Латинської Америки різко відрізняються від моделей, що превалюють у північноамериканських країнах» [19, с. 56–57].

Це зумовлено тим, що суспільства середньовічних Іспанії та Португалії та доколумбової Америки мали низку схожих стилевих характеристик цивілізаційної структури, причому близьких до східного типу. Ключовою була наявність у них патримоніальних держав, сакралізованих релігією, а значить, і відповідного сприйняття влади масою населення. Де в чому подібними були і форми соціальної організації з їх корпоративно-колективістським складником. Звичайно, піренейські суспільства принципово відрізняла від східних відсутність жорсткої регламентації життя людини і суспільства, позаяк християнство не встановлює численних норм і правил для мирського життя. Але й у «доосьових» індіанських культурах такого роду норми були не більш ніж архаїчною традицією, лише зовні закріпленою релігією. Ці обставини робили у принципі можливим структурне з'єднання двох типів суспільств.

Та це об'єднання було асиметричним, оскільки в районах колишніх високих культур відбувалося з'єднання цивілізацій різних історичних типів –

«доосьового» й «осьового». Крім того, внаслідок руйнівної конкісти від доколумбових цивілізацій залишилися тільки «уламки» у вигляді деяких традиційних форм господарювання та соціальної організації, подекуди ще збережених релігійних культів та елементів художньої культури, а також сам носій і спадкоємець цих цивілізацій – індіанське населення. Але з останнім пов'язана й асиметрія іншого роду – значна чисельна перевага. За даними П. Шоню, у 1700 р. вже досить поріділе індіанське населення Америки нараховувало, однак, 11 млн. осіб, тоді як число білих жителів сягало тільки 700 тис. [20, с. 258], тобто було в 15 разів меншим.

Принесена з Піренейського півострова соціальна система мала пристосуватися до нового середовища, яке становили, з одного боку, соціальні, культурні, особистісні системи індіанських спільнот, а з іншого – природно-кліматичні та економіко-географічні умови Америки. Цей природно-географічний чинник, спільний для індіанців (повністю адаптованих до нього) та іспанців, зумовлював зближення у їхньому світовідчутті, напрямках і технології господарської діяльності, причому часто за індіанським зразком. А якщо додати сюди повну залежність колоній від метрополії, у свою чергу залежної від європейської економіки, то стане очевидною і спільність долі населення колоній, і неминучість поступового становлення в них інтегрованої соціокультурної системи.

У цивілізації, що формувалася, політична влада, природно, мала патримоніальний характер, причому більш виражений, ніж на Піренейському півострові. Світська і духовна влада тут настільки переплелися, що являли собою по суті єдиний комплекс. Діяла керована із Іспанії і вкрай бюрократизована структура управління колоніями. Індіанська община поставала логічним доповненням патримоніальної держави іберійського походження. Разом ці різноцивілізаційні компоненти і становили цілісний комплекс, близький до східних зразків.

Духовно-моральну інтеграцію колоніального суспільства, що складалося з комунікативних сегментів різних культур («осьової» християнської, «доосьової» індіанської у зонах розвинених цивілізацій Америки, первісних міфологічних культів у великій кількості індіанських племен та привезених із Африки рабів), покликане було забезпечити християнство. Католицька Церква добила майже повного знищення «матеріальних» символів колишніх релігійних культів індіанців –

храмів, ідолів, сакральних зображень. Проте ця «смерть богів», що руйнувала колективну самосвідомість і підривала етнокультурну самоідентифікацію індіанців, не забезпечувала «викорінення» старих символів і заміни їх новими на рівні архетипу. Результату вдалося досягти після наближення християнських символів до традиційної індіанської символіки, надання їм зовнішньої «пізнаваності». Одним із таких засобів стало зведення християнських культових споруд на вершинах пірамід, де колись стояли індіанські храми.

А найефективнішим кроком було офіційне введення наприкінці XVI ст. шанування Діви Гвадалупської – Богородиці в образі індіанки. Культ Діви Гвадалупської широко розповсюдився і посів центральне місце в своєрідному «індіанському католицизмі», що пояснюється його символічною подібністю до культів Богині-Матері та Богині-Землі в індіанських народів. «Індіанізація» католицизму супроводжувалася і зворотним процесом: індіанці відправленню своїх традиційних культів все частіше надавали зовні християнських обрядових форм.

Визискування метрополіями колоній та їхнього населення (білого, індіанського, метисного, негрятського з числа завезених із Африки рабів) врешті-решт викликало війну колоній за незалежність. Вона тривала з 1810 до 1826 р., мала підтримку з боку потужних європейських держав та США й увінчалася успіхом. Нові латиноамериканські республіки налагоджували прямі торговельно-економічні зв'язки з розвиненими країнами і водночас старанно копіювали з демократичних систем США і, почасти, Англії конституції, законодавство, державні інститути (посади президентів, двопалатні парламенти, територіально-адміністративний поділ, навіть назви держав).

Але в США ці інститути утворилися в межах еволюції віддиференційованої функціональної системи політики. А в Латинській Америці, де відносини між патримоніальною владою і масою населення традиційно будувалися на засадах патерналізму, ці «запозичення» лише зовні підфарбували в «демократичні» кольори фасад традиційної цивілізаційної будівлі з багатфункціональним релігійно-владно-власницьким комунікативним центром, представленим багатою креольською верхівкою. Народ підкорився цій «демократичній» владі, за звичкою уповаючи на її «добру волю», а католицизм за традицією освятив таку покору патримоніальній владі.

Економіки країн Латинської Америки у зростаючих масштабах інтегрувалися до світового

капіталістичного ринку на правах постачальників окремих видів продовольства чи корисних копалин і здобували монокультурний характер. При цьому в іспаномовних країнах та Бразилії якраз великі плантатори, земле- і шахтовласники мали прямий доступ і до влади. Засобом концентрації в одних руках влади і власності та збереження патримоніального характеру влади був соціально-політичний феномен каудильїзму. Це була давня традиція об'єднання груп людей навколо сильного та впливового лідера в надії здобуття його заступництва та просування слідом за ним ієрархічною суспільною драбиною. Такими каудильйо (від ісп. *caudillo* – вождь, проводир) найчастіше були великі землевласники, власники рудників, торговці-експортери, керівники збройних загонів, інші лідери, що мали в очолюваних ними угрупованнях необмежену владу й беззаперечний авторитет.

Індіанські общини та новітні «корпорації» каудильїстського типу вказували на збереження в Латинській Америці общинності у вигляді локальних сегментарних спільнот. Комунікації кожної з них (і серед індіанців, і серед метисів та креолів) все ще регулювалися медіумами моралі з відповідними цінностями взаємності, солідарності, спільного блага, справедливості, підтримуваними Католицькою Церквою. Очолювана різного роду загальнонаціональними каудильйо патримоніальна держава та общинність являли собою взаємозв'язані цивілізаційні структури, причому східного зразка, які не зруйнувало і певне поширення в регіоні комунікацій властивих постцивілізації віддиференційованих функціональних систем політики, економіки, науки тощо.

Як пишуть Б. Сорж і Д. Мартучеллі, «між державою та підлеглими спільнотами склався негласний пакт, згідно з яким підлегли спільноти визнавали за державою право стягувати данину і вимагати повинностей, тоді як держава, своєю чергою, забезпечувала закріплення і відтворення корпоративної структури цих спільнот, утримуючись від прямого втручання в їхню внутрішню організацію або в структуру їхніх органів влади. Сама структура олігархічної влади сприяла цьому розділенню навіть протягом значної частини XIX століття». За наявності свого роду кастової структури корінне населення не допускалося до участі в національному житті, «водночас дозволяючи владним елітам здійснювати політичне панування над «республікою індіанців»» [16, с. 187].

В умовах XX ст. ці структури набули нового забарвлення. Так, після руйнівної економічної

кризи 1929–1933 рр. багато держав взяли курс на імпортозаміщувальну індустріалізацію. Однак його реалізація була вкрай ускладнена обмеженістю ресурсів і зростанням протестної активності мас, котрі вимагали від патерналістської влади невідкладного вирішення соціальних проблем. Тому за політичної нестабільності зазвичай встановлювала свою диктатуру армія, що лишалася чи не найстійкішим із усіх державних інститутів. Тільки в 1945–1970 рр. у регіоні сталося 75(!) військових переворотів.

Однак з'явився і різновид режимів, здатних акумулювати соціально-політичну активність зовсім різних соціальних груп. Ці режими спиралися на популізм – ідеологію і практику масових («народних») націоналістичних рухів, керованих загальноновизнаним вождем і призначених для мобілізації населення на підтримку його політичної влади. По суті це було нове видання каудильїзму, пристосованого до умов ХХ ст. «Класичні» популістські режими Ж. Варгаса в Бразилії (1930–1945 і 1951–1954) і Х.Д. Перона в Аргентині (1946–1955) опиралися на підтримку профспілок і легко задовольняли їхні вимоги, намагаючись поєднати вирішення економічних і соціальних проблем. В управлінні суспільством вони застосовували здавна відомі Латиноамериканській цивілізації методи корпоративізму і «безкомпромісного патерналізму» [5, р. 468], тобто прямого диктату.

Найбільш організаційно й ідеологічно оформленим був перонізм в Аргентині. Він проголошував гасла економічної незалежності, політичного суверенітету та соціальної справедливості. Дуже показовими є організаційні принципи, на яких будувався режим. Його трьома головними опорами офіційно проголошувались «вождь/провідник» – «керівні кадри» – «народ як організована маса» [7, р. 25].

Популізм став властивий багатьом режимам і рухам у Латинській Америці. Так, після перемоги революції 1959 р. неформальні владні інститути популістського (каудильїстського) типу на чолі з Ф. Кастро утвердилися на Кубі. З часом за участю СРСР вони були частково трансформовані у формальні інститути радянського (партійно-державного) зразка, але фактично відновилися наприкінці 1980-х років [13].

Але загалом у міжнародному житті країн Західній півкулі домінували США. Проголошена ще в 1823 р. доктрина Монро на зламі ХІХ–ХХ ст. була наповнена ідеями панамеріканізму та беззаперечного лідерства США. У роки Другої сві-

тової війни рівень міжамериканської військово-політичної співпраці різко зріс. Як наслідок, у вересні 1947 р. у Ріо-де-Жанейро було підписано Міжамериканський договір про взаємну оборону («Пакт Ріо-де-Жанейро»), а на ІХ Панамериканській (Міжамериканській) конференції (м. Богота, 30 березня – 2 травня 1948 р.) на базі Панамериканського союзу була утворена Організація американських держав (ОАД). Стаття 5 її Статуту, крім іншого, стверджувала, що «агресія проти однієї з американських держав є агресією проти всіх решти» [18, с. 274]. Пізніше аналогічна стаття була включена й у Північноатлантичний договір.

У період із 1930-х до початку 1980-х років ХХ ст. держава в Латинській Америці загалом зберігала свій патримоніальний характер, проте її активна роль у розв'язанні економічних, соціальних і культурних проблем дала змогу помітно збалансувати розвиток суспільства у цих галузях (ці частково модернізовані суспільства Ш. Ейзенштадт називає неопатримоніальними і до їх числа відносить більшість країн Латинської Америки) [21, с. 325, 327]. Порівняно з ХІХ ст. помітно змінився суспільний статус індіанського населення. У Мексиці та низці інших «індіанських» країн із 1930-х років провадилися аграрні реформи, за якими індіанським общинам була повернута частина колись віднятих у них земель. Індіанським селищам надавалася державна допомога в розв'язанні питань освіти, охорони здоров'я, збереження культурних надбань тощо. Проте і більш масштабне залучення общин у життя сучасного латиноамериканського суспільства не змусило їх відмовитися від колишнього способу життя. Як свідчать результати соціологічних і культурологічних досліджень, і досі в індіанських общинах зберігаються як старі вірування, звичаї, колективістські традиції, так і певна відособленість від зовнішнього світу.

У 1980–1990-ті рр. в регіоні відповідно до світових тенденцій намітився відхід від патерналістської ролі держави як багатофункціонального центру і створювалися умови для вільного поширення в суспільстві функціональних систем комунікацій, передусім економічної. Спочатку це принесло позитивні результати, і після «загубленого десятиліття» 1980-х років темпи економічного зростання помітно збільшилися, швидко розвивалася соціальна сфера (освіта, охорона здоров'я). Але в умовах глобалізації недостатньо конкурентоспроможні латиноамериканські економіки зіткнулися «один на один» із досить агресивним і високоорганізованим світовим ринком. У резуль-

таті знову почали загострюватися соціальні проблеми, спостерігався найбільший у світі розрив між доходами найбагатших і найбідніших груп населення.

Тут варто звернути увагу на саму програму неоліберальних економічних перетворень. Рекомендації латиноамериканським країнам щодо нової економічної політики в 1989 році були сформульовані англійським економістом, співробітником Інституту міжнародної економіки Петерсона Дж. Вільямсоном. Вони по-своєму узагальнювали позиції уряду США та головних міжнародних фінансових організацій (МВФ, Світового банку), штаб-квартири яких розташовані у Вашингтоні, й отримали назву «Вашингтонського консенсусу». Ці рекомендації включали 10 пунктів.

1. Дисципліна у фіскальній політиці й уникнення значних дефіцитів бюджету.
2. Переспрямування державних витрат на ключові питання розвитку, інфраструктуру, допомогу бідним верствам населення в отриманні початкової освіти, первинної медичної допомоги тощо.
3. Податкова реформа: розширення податкової бази та зниження граничних ставок податків.
4. Процентні ставки повинні визначатися ринком і бути в реальному вираженні позитивними, але помірними.
5. Вільні курси обміну валют.
6. Лібералізація торгівлі: зняття кількісних обмежень на імпорт, відносно низькі й уніфіковані захисні тарифи.
7. Зняття бар'єрів для прямих іноземних інвестицій.
8. Приватизація державних підприємств.
9. Дерегулювання економіки.
10. Юридичне забезпечення прав власності [10].

Деякі з цих принципів у низці країн впроваджувалися на вимогу світових фінансових центрів ще у 1980-ті роки. А на початку 1990-х років нова політика вже втілювалася ледь не повсюдно в Латинській Америці (виняток, звісно, становила Куба). На неї поклалися великі надії і в регіоні, і поза ним. Відбувалася приватизація державних підприємств і цілих галузей. У регіон наростаючими обсягами надходили іноземні інвестиції.

Перехід від кейнсіанської до неоліберальної моделі економічної політики дав помітний поштовх економічному розвитку латиноамериканських країн. Якщо в 1981–1989 рр. середньорічні темпи зростання ВВП в 19 країнах регіону (крім Куби) становили 1,3%, то в 1990–1997 рр. вони зросли до 3,2% [4, р. 54]. Останнє десяти-

ліття XX ст. не було безхмарним, про що свідчили банківські кризи в Мексиці та Аргентині в 1994 р. та в Бразилії в 1998 р., збої в розвитку інших країн, економічна криза початку 2000-х років в Аргентині, проте економіка регіону отримала деяку динаміку. Удвічі збільшився експорт із країн регіону і втричі – імпорт. Більш як удесятеро зросли прямі іноземні інвестиції.

Одночасно зміцнювалися позиції демократії в регіоні. У 1990-ті роки авторитарний режим зберігався по суті лише на Кубі, яка, до того ж, позбулася «спонсорської» допомоги від СРСР і переживала критичний «особливий період у мирний час».

Ці процеси позитивно позначилися на міжнародному становищі країн регіону. Налагоджувалися зв'язки з країнами Євросоюзу.

Тон у зміцненні контактів з європейськими країнами задавала Іспанія. Вона була ініціатором зближення ЄС і Латинської Америки, а тим часом узялася за організацію Ібероамериканських самітів. Серед країн Євросоюзу посильну допомогу надавала їй Португалія, що нарощувала зв'язки з Бразилією. Розширювалася співпраця з іншими країнами. Все міцніші позиції в економіці більшості країн регіону відвойовували транснаціональні корпорації, що було проявом загального тренду глобалізації. Разом із ТНК приходили і новітні технології, прискорювався процес модернізації.

Однак економічна динаміка мало змінювала соціальне становище більшості латиноамериканців. Багатіли найзаможніші верстви населення, тоді як число соціально знедолених помітно не зменшувалося. Якщо в 1980 р. частка родин, що проживали в умовах бідності (не могли задовольнити потреби в найнеобхідніших товарах) становила 35%, у тому числі тих, що проживали в умовах крайньої бідності (не могли задовольнити потреби в продуктах харчування), – 15%, а в 1990 р. – навіть 41% і 18% відповідно, то в 1994 р. ці частки становили 38% і 16%, а в 1997 р. – 36% і 15% [12, с. 55].

Як зазначає венесуельський економіст і політик Т. Петкофф, «після десятиліть десароллістських військових диктатур і популістських та/чи неоліберальних демократій спільним підсумком стали інституційна деградація, корупція, нестійке і суперечливе економічне зростання, котре привело до виникнення найбільш несправедливих і нерівноправних суспільств на планеті, що перебувають у постійній соціальній кризі та політичній нестабільності» [11, с. 5]. Тут спостерігається

найбільший у світі розрив між доходами найбагатших і найбідніших груп населення.

Б. Сорж і Д. Мартучеллі так описують загальний зміст зазначеної економічної моделі: «У деяких країнах проринкові реформи, які часто виправдовуються та політично полегшуються гіперінфляцією, потягли за собою демонтаж держави і справили особливо згубний вплив на найбідніші сегменти населення. Ця модель, яку ми назвемо технократично-реформістською, робила наголос на структурних реформах, які повинні були забезпечити фіскальну відповідальність і прозорість, монетарну стабільність і зменшення державного втручання в певні ринкові механізми» [16, с. 243]. Водночас ці автори відзначають соціальні і політичні наслідки курсу, ініційованого міжнародними фінансовими організаціями: «Коли політичне життя зводиться до державної політики, соціальне життя – до абстрактних соціально-економічних категорій, а проблеми зайнятості, трудових відносин та інтеграції неофіційного сектора перекладаються на ринок, неможливо розробити політичний проект, з яким могли би ідентифікувати себе найбідніші сегменти. Зубожілий економістський погляд на політичне життя йшов пліч-о-пліч із зубожінням соціальної сфери. Суспільство заганяли в категорії рівня доходу, бідності і соціальної нерівності. Будь-яке зацікавлення індивідуальною дією зводило до цінності підприємливості, а спільноту втискали в інструментальне і надзвичайно обмежене поняття соціального капіталу. Технократично-реформістський дискурс втиснув захист символічної гідності бідноти в категорію вилучених сегментів, які вимагають компенсаторної соціальної політики» [16, с. 244].

Невдоволення соціальних низів якраз і вилилося в широку підтримку лівоцентристських партій та блоків на виборах у більшості країн Латинської Америки в першій декаді XXI ст. Саме прихід цих партій до влади отримав назву «лівого повороту» в Латинській Америці.

Важливо зазначити, що цей «поворот» відбувся на власне латиноамериканському ґрунті, на відміну від попередніх десятиліть, коли ліві сили, головним чином комуністи, спиралися на ідеологічну, організаційну, фінансову допомогу з боку КПРС та радянських спецслужб. Більше того, в середовищі «нових лівих» Латинської Америки, що виступають із позицій «соціалізму XXI ст.», досить поширена критика на адресу «соціалізму XX ст.», представленого передусім радянською моделлю тоталітарного суспільства.

Ліві та лівоцентристські сили почали формувати уряди вже на зламі XX – XXI ст. «Піонером» тут виступив венесуельський ліворадикальний лідер У. Чавес, висуванець коаліції «Рух V Республіка», що вперше перемаг на президентських виборах 1998 р., а очолив уряд у 1999 р. Крім того, зберігався режим «соціалізму XX ст.» на Кубі, що слугував «флагманом» для лівих радикалів у всій Латинській Америці. Кубинсько-венесуельський альянс надалі і створив базу для прискорення «лівого повороту».

Таким чином, сама системно-комунікативна структура суспільства в Латиноамериканській цивілізації штовхала до посилення ролі державного регулятора в житті суспільства, чим і програмувала «лівий поворот». Питання ж реалізації нової політики на початку XXI ст. та її наслідків потребує спеціального висвітлення.

Список літератури:

1. Arancón F. América Latina en 2016: terminó la hegemonía de la izquierda [Електронний ресурс] / Fernando Arancón // El Orden Mundial en el Siglo XXI. – Режим доступу: <http://elordenmundial.com/2016/01/14/america-latina-en-2016.html>
2. Blei D. Is the Latin American Left Dead? [April 18, 2016] [Електронний ресурс] / Daniela Blei // Режим доступу: <https://newrepublic.com/article/132779/latin-american-left-dead.html>
3. Carné J. ¿América Latina da un Giro a la Derecha? [Електронний ресурс] / Jonatán Carné // Режим доступу: <http://blog.sabf.org.ar/2016/04/06/america-latina-da-un-giro-a-la-derecha.html>
4. French-Davis R. El contexto de las privatizaciones y la situación actual: Entre el Consenso de Washington y el crecimiento con equidad [Електронний ресурс] / R. French-Davis // Nueva Sociedad: revista latinoamericana de ciencias sociales. – №207. – Режим доступу: http://nuso.org/upload/articulos/3405_1.pdf (P.54)
5. History of Latin American Civilization : Sources and Interpretations [ed. by Lewis Hanke]. – Boston : Little, Brown, 1967 – Vol.2 : The modern age. – 1969. – xvii, 548 p.
6. Mignolo W. Los Estados del giro a la izquierda no renunciaron a la economía capitalista [Електронний ресурс] / Walter Mignolo // Режим доступу: <http://kavilando.org/index.php/2013-10-13-19-52-10/formacion-popular/4846-walter-mignolo-los-estados-del-giro-a-la-izquierda-no-renunciaron-a-la-economia-capitalista.html>
7. Perón J.D. Conducción política / J.D. Perón – Buenos Aires : Mundo Peronista, 1952. – 252 p.

8. Sanders K. Правый поворот в Латинской Америке: промежуточные результаты и перспективы [Май 17, 2016] [Електронний ресурс] / Kitty Sanders // Режим доступу: <http://www.kittysanders.com/2949.html>
9. Stoessel S. Giro a la izquierda en la América Latina del siglo XXI [Електронний ресурс] / Soledad Stoessel // Polis: Revista Latinoamericana. – 2014. – 39 // Режим доступу: <https://polis.revues.org/10453.html>
10. Williamson J. What Washington Means by Policy Reform [Електронний ресурс] / John Williamson, Peterson Institute for International Economics. Chapter 2. from Latin American Adjustment: How Much Has Happened? Edited by John Williamson. Published April 1990 // Режим доступу: <http://www.iie.com/publications/papers/paper.cfm?ResearchID=486.html>
11. Жирнов О.А. «Левый поворот» в Латинской Америке : аналитический обзор / О.А. Жирнов, И.К. Шереметьев ; РАН ; ИНИОН ; Центр науч.-информ. исслед. глобал. и регион. проблем : Отд. Зап. Европы и Америки. – М. : ИНИОН РАН, 2008. – 130 с. – (Проблемы Латинской Америки).
12. Жирнов О.А. Латинская Америка : затянувшееся ожидание экономического чуда : науч.-аналит. обзор / О.А. Жирнов, И.К. Шереметьев ; Рос. акад. наук, ин-т науч. информ. по обществ. наукам. – М. : ИНИОН РАН, 2003. – 107 с. – (Проблемы Латинской Америки).
13. Космина В.Г. Куба: інституційні струси у ХХ столітті / В.Г. Космина // Зовнішні справи. – 2015. – № 10. Історичні науки. – С. 34–37.
14. Космина В.Г. Проблемы методологии цивилизационного анализа исторического процесса / В.Г. Космина. – Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2011. – 310 с.
15. Окунева Л. «Левый поворот» и демократия в Латинской Америке / Людмила Окунева // Международные процессы. – 2009. – Т.7. – № 1 (10). – С. 43–53.
16. Сорж Б., Мартучеллі Д. Латиноамериканський виклик: Соціальна згуртованість і демократія / Бернарду Сорж, Даніло Мартучеллі; пер. з португ. та англ. Т. Цимбал. Львів : Кальварія; К. : Ніка-Центр, 2014. – 288 с.
17. Субботин И. Пришел ли конец «левого поворота» в Латинской Америке [Електронний ресурс] / Игорь Субботин // Режим доступу: <http://www.mk.ru/politics/2015/12/28/prishel-li-konec-levogo-povorota-v-latinskoy-amerike.html>
18. Устав Организации американских государств : 30 апреля 1948 г. // Гвоздарев Б.И. Организация американских государств. – М. : Изд-во Ин-та международ. отн-й, 1960. – С. 273–292.
19. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций / С. Хантингтон ; пер. с англ. Т. Велимеева, Ю. Новикова. – М. : АСТ, 2003. – 603 с. – (Philosophy).
20. Шоню П. Цивилизация классической Европы / Пьер Шоню ; пер. с фр. и послесл. В. Бабинцева. – Екатеринбург : У-Фактория, 2005. – 608 с. (Великие цивилизации).
21. Эйзенштадт Ш. Революция и преобразование обществ : сравнительное изучение цивилизаций / Ш. Эйзенштадт ; пер. с англ. А.В. Гордона под ред. Б.С. Ерасова. – М. : Аспект Пресс, 1999. – 416 с.

«ЛЕВЫЙ ПОВОРОТ» В ЛАТИНСКОЙ АМЕРИКЕ В НАЧАЛЕ ХХ В.: ЦИВИЛИЗАЦИОННЫЕ ИСТОКИ

В статье анализируется «левый поворот» в политической жизни стран Латинской Америки и его исторические корни. Латиноамериканская цивилизация сформировала политические традиции и ценности, утверждающие государственный патернализм и корпоративизм. История этой цивилизации в XIX–XX вв. демонстрирует значительное влияние каудилизма и популизма. «Левый поворот» олицетворяет государственный патернализм в XXI в.

Ключевые слова: левый поворот, Латиноамериканская цивилизация, патримониальное государство, каудильо, популизм.

„LEFT TURN” IN LATIN AMERICA AT THE BEGINNING OF THE TWENTIETH CENTURY: CIVILIZATION ORIGINS

The article analyzes the „left turn” in politics in Latin America and its historical origins. Latin American civilization has formed a political traditions and values that affirm a state paternalism and corporatism. The history of this civilization in the nineteenth and twentieth centuries demonstrates the significant impact of caudillismo and populism. „Left turn” represents the state paternalism in the XXI century.

Key words: left turn, Latin American civilization, patrimonial state, caudillo, populism.